siin oleme aga wabad mehed, igal oma põllulapp, oma karja- ja heinamaa ja oma majahurtsik wihmawarjuks peal! — Näe, neil on seal oma wihmawarigi, aga kas see kandimaja ka wihma peab? Mäletad küll toona, kui rahe- ja wihmasadu oli: hamba alla ei jäänud kuiwa."

„Ja siis seda hullu mõtet sa ei jäta: Jkka tikud Siberisse. Sinna saadetakse ju kurjategijad!"

„Wõi arwad sa, et kurjategijatel wiga on? Küll kroonu kõikide eest hoolitseb. Asujatele antakse kunni 300 rubla aastas abiraha, siis wiljaseeme, metsa raiu niipalju kui kulub ja ehita hoone üles, karjamaa on prii käia, — kõik oleme seal wabad, keegi ei nõua tükitööd ega raha — ela kui parun!"

„Aga miks siis Räästa Peeter ja Kulli Kaarel tagasi tuliwad, kui seal nii hea parunid mängida on?"

„Rumal küsimine, miks? Kes mees on ja põldu harida mõistab, see ei tule tagasi!"

„Põldu wõib ka siin harida!"

„Kui rumal jutt, kus on mul oma põld, mis ma oma käe järele harida saan?"

„Aga mõtle, et sinna oma terwise jätta wõid. Näed Räästa Peetrit, kõnnib kui wari ümber, tiisikus wõi mis tal on. Ja Kulli Kaarli Mari ja kaks wäikest poega, need puhkawad Siberi mullas."

„Üks surm kõik. Muld siin kui seal!"

„Aga haigus, kui ei ela, ei sure!"

„Ah tühi naeste lori. Tööinimene tohib nüüd haigeks jääda. Üks jumala ilm, õhk siin kui seal."

Tiiu ohkas ja läks wälja. Jaak istus aga sängi ääre peale, wõttis piibu ja tubakakoti taskust wälja ning hakkas mõteldes popsutama.

* * *

Teisel kewadel rändasiwad E. wallast 10 perekonda wälja. W. waksalis oli neid hulk omaksid saatmas. Naesed ja lapsed nutsiwad ning palusiwad mahajääjaid sugulaisi. Mehed oliwad aga tõsised ja mõttes. Nad ei nutnud küll, aga siiski paistis waatajatele silma, et nende süda raske oli. See tuli sellest, et wähe aega enne nende ärasõidu päewa 3 perekonda, õieti perekonna ülejäänud liikmed, roidunult ja paljalt kodu tagasi oliwad pöörnud. Üks wäljarändaja perekonna isa oli Wenemaal kuskil wäikeses linnas häkilise haiguse kätte surnud; teisel oli naene Siberi mulda maetud, kolmandamal oliwad kaks last kuhugi Siberi raudtee äärde

Wene kabelisse paigutatud, — waranduse natukesest oliwad muidugi kõik ilma, räbalates ilmusiwad nad sugulaste juurde ja palusiwad ulualust. . . .

See kõik tegi meeste meele hapuks, ja naesed oliwad otse meeleärahaitmisel. Kuid tee oli jalge all, kohad oliwad käest ära antud — kuhugi ei olnud enam minna: ettewõetud nõu pidi teoks tehtama.

Kandimäe Tiiu langes ühe ja teise mahajääja kaela nuttes: „Peastke mind ja minu lapsi, ärge laske Jaagul mitte minna!"

„Ei saa enam; nüüd peate aga edasi minema, eht Jumal aitab kaugel maal ka!"

„Mina ei usu selle kauge maa sisse;" nuukšus Tiiu. „Mina tahan, et mind omamaa mulda maetakse. Ütelge Jaagule, et ta weel siit ümber pööraks. Meie teeme päiwiti tööd ja saame läbi!"

Jaak seisis, pea rinna peale lastud, Tiiu selja taga ja ei lausunud midagi.

Helistati esimest korda. Nüüd tuli raske lahkumise silmapilk — suurem osa töttasiwad wagunisse. Tiiu aga ei tahtnud lahkuda. Wiie aastane Adele ja kolme aastane Marie pidasiwad nutja ema seelikust kinni ja ütlesiwad iga paari minuti tagant: „Ema, lähme kodu! Meie ei taha raudrunaga sõita!"

Löödi teine kell.

„Nüüd ruttu!" ütles Jaak.

„Jumala eest, jäta mind! Mina ei lähe mitte. Siin on mu kodumaa, siia ma suren!"

„Rumalus," ütles Jaak ja tahtis wähemat tütart ema seeliku küllest ära kiskuda.

„Jäta ta rahu, ma ei taha!" ütles Tiiu wihaselt Jaagu poole pöördes. Wäikene Marie hakkas haledasti nutma.

Keegi teine wäljarändaja tuli Jaagule appi: „Kuule Tiiu, ära tee rumalusi, rong läheb minema."

Tiiu ohkas aga: „Ei wõi, ei saa!"

„Miks ja siis waksalisse teisi tülitama tulid," kostis teine wäljarändaja.

„Kas Jaak head sõna kuulis! Wägisi weab ta mind ja lapsi surma suhu!"

„Ruttu, ruttu!" hüüdsiwad teised wagunist. Jaak kargas platwormile. Naene ja lapsed ulusiwad meelt ära heites.

„Ära tee rumalusi Tiiu!" hüüdis Jaak, „astu ruttu üles!"